

NAČELA DOBROG DEMOKRATSKOG UPRAVLJANJA NA LOKALNOJ RAZINI

(usvojena Deklaracijom o Strategiji inovativnog i dobrog upravljanja na lokalnoj razini Vijeća Europe)

1. načelo – Pravilno provođenje izbora, prezentacije i sudjelovanja

Lokalni izbori se provode slobodno i pošteno, u skladu s međunarodnim standardima i državnim zakonima, te bez bilo kakve prijevare.

Građani su u centru javne aktivnosti te su na jasno definiran način uključeni u javni život na lokalnoj razini.

Sve žene i muškarci mogu sudjelovati u odlučivanju, bilo izravno bilo putem legitimnih posredničkih organa koji predstavljaju njihove interese. Takvo široko sudjelovanje gradi se na slobodi izričaja, okupljanja i udruživanja.

Svi glasovi, uključujući i one manje privilegiranih i najranjivijih, će se saslušati i uzeti u obzir pri odlučivanju, uključujući i odlučivanje o dodjeli sredstava. Uvijek postoji iskreno nastojanje da se posreduje između raznih legitimnih interesa kako bi se postigao široki konsenzus o tome što je u najboljem interesu cijele zajednice i kako to postići.

Odluke se donose u skladu s voljom većine, poštujući prava i legitimne interese manjine.

2. načelo – Prijemljivost

Objektivnost, pravila, strukture i procedure prilagođeni su legitimnim očekivanjima i potrebama građana.

Javne usluge se pružaju a zahtjevi i primjedbe rješavaju u razumnom vremenskom periodu.

3. načelo – Produktivnost i učinkovitost

Rezultati udovoljavaju dogovorenim ciljevima. Raspoloživa sredstva se koriste na najbolji mogući način.

Sustavi upravljanja učinkovitošću omogućuju da se vrednuje i poboljša produktivnost i učinkovitost usluga.

U redovitim intervalima se provode revizije u svrhu ocjenjivanja i poboljšanja izvedbe.

4. načelo – Otvorenost i transparentnost

Odluke se donose i provode u skladu s pravilima i zakonom. Javnost ima pristup svim informacijama koje nisu povjerljive iz točno definiranih razloga koje propisuje zakon (kao što su zaštita privatnosti ili kako bi se osigurala regularnost u proceduri nabave).

Informacije o odlukama, provođenju politika i rezultatima stavljaju se na raspolaganje javnosti na način da joj omoguće da učinkovito prati i doprinosi radu lokalnih vlasti.

5. načelo – Pravna država

Lokalne vlasti poštuju zakon i sudske odluke. Pravila i zakoni se usvajaju u skladu s postupcima koje propisuje zakon te se nepristrano provode.

6. načelo – Etičko ponašanje

Javno dobro nalazi se ispred individualnih interesa.

Postoje učinkovite mjere u svrhu sprječavanja i suprotstavljanja svim oblicima korupcije.

Na sukobe interesa treba upozoriti na vrijeme a osobe umiješane u iste moraju se suzdržati od donošenja relevantnih odluka.

7. načelo – Kompetentnost i sposobnost

Profesionalne vještine onih koji upravljaju nastoje se kontinuirano održavati i unaprijediti kako bi se poboljšao njihov učinak.

Javni službenici se konstantno motiviraju kako bi poboljšali svoj rad.

Stvaraju se i koriste praktične metode i postupci kako bi se vještine pretvorile u sposobnosti i dovele do boljih rezultata.

8. načelo – Inovacija i otvorenost za promjene

Traže se nova i učinkovita rješenja problema te se koriste moderne metode pružanja usluga.

Postoji spremnost da se lansiraju novi programi, da se s istima eksperimentira te da se uči iz tuđih iskustava.

Stvara se klima naklonjena promjeni u svrhu postizanja što boljih rezultata.

9. načelo – Održivost i dugoročna orijentacija

U provođenju sadašnjih politika uzimaju se u obzir potrebe budućih naraštaja.

Konstantno se uzima u obzir održivost zajednice. Svi problemi, bilo oni vezani uz zaštitu okoliša, strukturni, financijski, gospodarski ili socijalni, nastoje se riješiti a ne prebacivati na buduće naraštaje.

Postoji široka i dugoročna perspektiva za budućnost lokalne zajednice te svijest o tome što je potrebno za takav razvoj.

Postoji razumijevanje povijesnih, kulturoloških i socijalnih kompleksnosti na kojima se temelji spomenuta perspektiva.

10. načelo – Kvalitetno financijsko upravljanje

Naplate ne premašuju troškove pruženih usluga te značajno ne reduciraju potražnju, posebno u slučaju važnih javnih usluga.

Kod financijskog upravljanja bitna je razboritost, posebno kod ugovaranja i korištenja kredita, procjeni sredstava, prihoda i rezervi te korištenja izvanrednih prihoda.

Pripremaju se višegodišnji planovi za budžet, uz konzultiranje javnosti. Rizici se procjenjuju te se istima upravlja na odgovarajući način, bilo objavljivanjem konsolidiranih računa bilo, u slučaju javno-privatnog partnerstva, realnom podjelom rizika.

Lokalna vlast sudjeluje u organiziranju među-općinske solidarnosti, poštene podjele tereta i pogodnosti te smanjenju rizika (sustavi izjednačavanja, među-općinska suradnja, izjednačavanje rizika...).

11. načelo – Ljudska prava, kulturna raznolikost i socijalna kohezija

Unutar sfere djelovanja lokalnih vlasti ljudska prava se poštuju, štite i provode, dok se diskriminacija bilo kakve vrste nastoji eliminirati.

Kulturna raznolikost smatra se iznimnom vrijednošću, te se nastoji da te različitosti budu zastupljene u lokalnoj zajednici, da se s istima poistovjećuje te da se ne osjećaju isključenima.

Promiče se socijalna kohezija i integracija zapostavljenih područja.

Nastoji se očuvati pristup osnovnim uslugama, posebno za najugroženije dijelove populacije.

12. načelo – Odgovornost

Svi koji sudjeluju u donošenju odluka, kolektivno i individualno, preuzimaju odgovornost za svoje odluke.

O odlukama se podnose izvještaji, obrazloženja a oni koji ih donose podložni su sankcijama.

Postoje učinkovita pravna sredstva za sankcioniranje lošeg upravljanja kao i postupaka lokalnih vlasti koji krše ljudska prava.

(PRILOG)

**DEKLARACIJA O STRATEGIJI INOVATIVNOG I
DOBROG UPRAVLJANJA NA LOKALNOJ RAZINI VIJEĆA EUROPE**

Mi, europski ministri odgovorni za lokalnu i regionalnu vlast, na 15. sjednici naše konferencije, u Valenciji 15. i 16. listopada 2007. godine:

- I. Podsjećajući da smo u Budimpešti identificirali najznačajnije izazove s kojima se suočavaju naše države članice u obnašanju dobre lokalne i regionalne vlasti, te da smo se obvezali da ćemo nadzirati te izazove, ustanoviti i motriti načine na koje zajednički napori putem Vijeća Europe mogu pomoći njihovoj realizaciji,
- II. Primjećujući da naše iskustvo u implementaciji budimpeštanske Agende, predstavljene ovdje u Valenciji, kao i iskustvo Centra za ekspertizu reforme lokalnih vlada, nakon gotovo dvije godine djelovanja, upućuje na potrebu jačanja i koordinacije naših napora za poboljšanje dobrog upravljanja na lokalnoj razini,
- III. Uvjereni da se cilj poboljšanja dobrog upravljanja na lokalnoj razini može ostvariti zahvaljujući koordiniranim naporima centralnih i lokalnih vlasti, na temeljima jasno utvrđenih ciljeva i sredstava za djelovanje ugrađenih u izvornu Strategiju inovativnog i dobrog upravljanja na lokalnoj razini,
- IV. Pozdravljajući činjenicu da je Kongres lokalnih i regionalnih vlasti, na svojoj Plenarnoj sjednici održanoj od 30. svibnja do 1. lipnja 2007. godine, prihvatio nacrt Strategije inovativnog i dobrog upravljanja na lokalnoj razini, te tako pojasnio da Strategija odgovara na stvarne zahtjeve lokalnih vlasti širom kontinenta,

Suglasni smo i izjavljujemo kako slijedi:

1. Podržavamo Strategiju inovativnog i dobrog upravljanja na lokalnoj razini u privitku ove Deklaracije.
2. Pozivamo Odbor ministara da
  - ustroji radnu skupinu sastavljenu od predstavnika Odbora ministara, Parlamentarne skupštine, Kongresa, CDRL i Konferencije međunarodnih nevladinih organizacija, kako bi se Strategija finalizirala za usvajanje.
  - Pozove sve zemlje članice da nastoje postići učinke dobrog upravljanja iz Strategije, usvajanjem instrumenata predviđenih Strategijom ili poduzimanjem drugih primjerenih mjera koje mogu uključiti korištenje ili slijeđenje postojećih inicijativa ili aktivnosti za kontinuirano poboljšanje upravljanja na lokalnoj razini.
3. Potičemo Kongres da se u potpunosti uključi u daljnji razvoj i implementaciju Strategije, uključujući njegovo aktivno učešće u Platformi zainteresiranih dionika i promoviranju usvajanja programa djelovanja.

4. Pozivamo Parlamentarnu skupštinu i Konferenciju međunarodnih nevladinih organizacija Vijeća Europe da podupru Strategiju i odigraju aktivnu ulogu u Platformi zainteresiranih dionika.
5. Obvezujemo se da ćemo nastaviti rad na poboljšanju lokalne vlasti u partnerstvu sa nacionalnim asocijacijama i lokalnim vlastima, uključujući razvijanje programa djelovanja za implementaciju Strategije, tamo gdje je to prikladno.
6. Zahvaljujemo vladama i asocijacijama lokalnih vlasti Bugarske, Norveške i Španjolske na njihovoj spremnosti i angažiranosti da testiraju predloženu Europsku oznaku inovativnog i dobrog upravljanja.
7. Odlučujemo da ćemo obraditi implementaciju Strategije i Europske oznake inovativnog i dobrog upravljanja na našoj slijedećoj sjednici.

STRATEGIJA INOVACIJE I DOBROG UPRAVLJANJA NA LOKALNOJ RAZINI

Uvod

Europske države pridružile su se Vijeću Europe kako bi postigle veću ujedinenost u svrhu očuvanja i realizacije ideala i načela koji čine njihovo zajedničko nasljedstvo: demokracije, ljudskih prava, pravne države.

Ove vrijednosti vrijede danas isto onako kako su vrijedile prije sto godina. Međutim, promijenila su se očekivanja građana. Dobro upravljanje postalo je paradigma za stvarni učinak vrijednosti i standarda demokracije, ljudskih prava i pravne države.

2005. godine, predsjednici vlada i vođe država članica Vijeća Europe koje su se sastale na Trećem Samitu u Varšavi, izjavili su da su "učinkovita demokracija i dobro upravljanje na svim razinama ključni za sprječavanje konflikata, promicanje stabilnosti, omogućavanje gospodarskog i socijalnog napretka, a samim time i održive zajednice u kojoj ljudi žele živjeti i raditi, kako sada tako i ubuduće".

Kako bi se postigao ovaj cilj, potrebno je djelovati i na europskoj i na lokalnoj razini.

Strategija koja slijedi a koja je nastala na iskustvima država članica te njihove suradnje u sklopu Vijeća Europe, nastoji potaknuti sve relevantne faktore na djelovanje, na europskoj, nacionalnoj i lokalnoj razini.

I. Sadržaj

Na svim razinama javne administracije potrebno je dobro upravljanje. Na lokalnoj razini ono je od iznimne važnosti jer je lokalna vlast najbliža građanima i pruža im prijeko potrebne usluge, i upravo na toj razini građani mogu u potpunosti osjetiti da imaju pravo na javno djelovanje.

II. Ciljevi

Cilj ove Strategije je pokrenuti i potaknuti nacionalne i lokalne relevantne faktore na djelovanje, kako bi građani u svim europskim zemljama imali koristi od dobrog demokratskog upravljanja, konstantno poboljšavajući kvalitetu lokalnih javnih usluga, angažiranost građana i politika koje bi ispunile njihova legitimna očekivanja.

U svrhu ostvarivanja ovih ciljeva, Strategija želi postići sljedeće:

1. Građani su centar svih demokratskih institucija i procesa;
2. Lokalne vlasti konstantno poboljšavaju svoje upravljanje u skladu s dolje navedenih 12 načela;
3. Države (ili regionalne vlasti, ovisno o institucionalnoj strukturi država članica) stvaraju i održavaju institucionalne preduvjete za poboljšanje upravljanja na lokalnoj razini, nastavljajući se na njihove postojeće obveze u skladu s Europskom poveljom o lokalnom samoupravljanju i drugim standardima Vijeća Europe.

III. 12 načela dobrog demokratskog upravljanja

Dobro upravljanje je složen pojam, sačinjen od načela, pravila i prakse koji su se razvijali diljem svijeta. Strategija uzima u obzir i rad na dobrom upravljanju koji je već poduzet od strane Vijeća Europe i drugih međunarodnih organizacija.

Njihova iskustva i rezultati te posebno vlastita stečevina Vijeća Europe na području demokracije, ljudskih prava i pravne države, mogu se zajedno sažeti u dvanaest načela dobrog demokratskog upravljanja koja slijede.

Preduvjet koji je potreban za implementaciju ovih Načela je taj da lokalne vlasti imaju ovlasti, odgovornosti i sredstva koja bi im omogućila da "reguliraju i upravljaju značajnim dijelom javnih poslova u njihovoj nadležnosti i to u interesu lokalnog stanovništva".

Načela dobrog demokratskog upravljanja na lokalnoj razini su sljedeća:

1) **Pravilno provođenje izbora, prezentacije i sudjelovanja**, kako bi se uistinu omogućilo svim građanima da se izjasne u lokalnim javnim poslovima;

2) **Prijemljivost**, kako bi se osiguralo da lokalne vlasti ispune legitimna očekivanja i potrebe građana;

3) **Produktivnost i učinkovitost**, kako bi se osiguralo da se ciljevi postignu najboljim mogućim korištenjem raspoloživih sredstava;

4) **Otvorenost i transparentnost**, kako bi se javnosti osigurao pristup informacijama te olakšalo razumijevanje vođenja lokalnih javnih poslova;

5) **Pravna država**, kako bi se osiguralo poštenje, nepristranost i predvidljivost;

6) **Etičko ponašanje**, kako bi se osiguralo da javni interes bude važniji od privatnog;

7) **Kompetentnost i sposobnost**, kako bi se osiguralo da su lokalni predstavnici i dužnosnici itekako sposobni izvršiti svoje dužnosti;

8) **Inovacija i otvorenost za promjene**, kako bi imali koristi od novih rješenja i praktičnog rada;

9) **Održivost i dugoročna orijentacija**, kako bi se interesi budućih generacija uzeli u obzir;

10) **Kvalitetno financijsko upravljanje**, kako bi se osiguralo razborito i produktivno korištenje javnih sredstava;

11) **Ljudska prava, kulturna raznolikost i socijalna kohezija**, kako bi se osiguralo da svi građani uživaju zaštitu i poštovanje te da se nikoga ne diskriminira niti ne isključuje;

12) **Odgovornost**, kako bi se osiguralo da lokalni predstavnici i dužnosnici preuzmu odgovornost i odgovaraju za svoje postupke.

IV. Obveze

Kako bi se sve zainteresirane strane potaklo na djelovanje u svrhu dobrog demokratskog upravljanja na lokalnoj razini, Strategiju moraju na isti način i zajednički usvojiti vlade i lokalne vlasti, stoga:

- Lokalne vlasti će biti pozvane da se dobrovoljno obvežu svojim građanima kako će svoje ovlasti i odgovornosti koristiti u skladu s 12 načela dobrog demokratskog upravljanja. Od njih će se tražiti da svoju obvezu učine javnom i za nju odgovaraju.
- Vlade i lokalne vlasti (udruženja lokalnih vlasti) koje sudjeluju u Strategiji će se, preuzimajući punu odgovornost za svoje uloge i zakonske nadležnosti te, gdje je to bitno, uzimajući u obzir postojeće inicijative i postupke, dogovoriti oko načina i sredstava za postizanje ciljeva ove Strategije.
- Države članice i Kongres će održavati i razvijati pan-europsku suradnju potrebnu za praćenje i vođenje k implementaciji ove Strategije, uključujući i pomoć u postizanju zajedničke uporabe informacija i razmjene iskustava.

V. Implementacija

Na europskoj razini

1. Platforma zainteresiranih strana utemeljena u sklopu Vijeća Europe koja obuhvaća Vijeće ministara, Parlamentarnu skupštinu, Kongres lokalnih i regionalnih vlasti, Europska komisija za lokalnu i regionalnu demokraciju (CDLR) te Konferenciju međunarodnih nevladinih organizacija (INGOs) (odnosno njihove predstavnike) će pratiti i dovesti do implementacije ove Strategije te njen daljnji razvoj u skladu sa stečenim iskustvima.

2. Kongres lokalnih i regionalnih vlasti održavat će godišnju debatu na temu implementacije Strategije, čijoj transparentnosti želi doprinijeti. Olakšat će kontakte s Nacionalnim udruženjima u cilju poticanja razmjene dobrog praktičnog rada i informacija.

3. Centar ekspertize za lokalnu vlast Vijeća Europe pomoći će državama članicama, lokalnim vlastima i njihovim udruženjima u implementaciji akcijskih programa, dokle god uključuju ciljeve orijentirane na "izgradnju kapaciteta".

4. Europska komisija za lokalnu i regionalnu demokraciju (CDLR) može pružiti okvir za konkretnu razmjenu iskustava, diskusija na temu procesa reforme i networking-a.

5. Europski tjedan lokalne demokracije pokrenut je kako bi se potaknula svijest građana o lokalnom samoupravljanju te kako bi se promoviralo njihovo sudjelovanje u javnom životu na lokalnoj razini.

6. Europsko obilježje inovacije i dobrog upravljanja te Europska nagrada za izvrsnost će se dodjeljivati kako bi se istaknule lokalne vlasti diljem Europe koje su to zaslužile.

7. Iskustvo država članica koje provode Strategiju će pratiti druge države članice, tako da se proces implementacije Strategije dijeli i koristi svakome.

Na državnoj razini

1. Nacionalne i/ili regionalne vlade i udruženja lokalnih vlasti, u skladu s njihovim ulogama i zakonskom nadležnosti, pozivaju se da dijele obvezu na djelovanje s obzirom na dobro demokratsko upravljanje na lokalnoj razini. Od onih koje se odazovu, očekuje se da će manifestirati svoju obvezu te usvojiti Strategiju postizući dogovor oko akcijskog programa koji se može, gdje je to moguće, temeljiti na postojećim dogovorima. Platforma zainteresiranih strana pružit će pomoć gdje je to potrebno.

2. Akcijski program će stoga predstavljati izražavanje zajedničke obveze da djelujemo u smislu poboljšanja upravljanja na lokalnoj razini. Ambicija Strategije o inovaciji i dobrom upravljanju je stimulirati zajedničke napore centralnih i lokalnih vlasti kako bi unaprijedile kvalitetu upravljanja na svim razinama, počevši od razine najbliže građanima gdje je snažna i dobro ukorijenjena demokracija itekako važna.

Države članice, lokalne vlasti i građani su pozvani da dijele ciljeve Strategije te da ih prihvate kao svoje, tako da sadašnje i buduće generacije uživaju u dobrom upravljanju na lokalnoj razini diljem Europe.

Dodatak I.

Načela dobrog demokratskog upravljanja na lokalnoj razini

1. načelo – Pravilno provođenje izbora, prezentacije i sudjelovanja

Lokalni izbori se provode slobodno i pošteno, u skladu s međunarodnim standardima i državnim zakonima, te bez bilo kakve prijevare.

Građani su u centru javne aktivnosti te su na jasno definiran način uključeni u javni život na lokalnoj razini.

Sve žene i muškarci mogu sudjelovati u odlučivanju, bilo izravno bilo putem egitimnih posredničkih organa koji predstavljaju njihove interese. Takvo široko sudjelovanje gradi se na slobodi izričaja, okupljanja i udruživanja.

Svi glasovi, uključujući i one manje privilegiranih i najranjivijih, će se saslušati i uzeti u obzir pri odlučivanju, uključujući i odlučivanje o dodjeli sredstava. Uvijek postoji iskreno nastojanje da se posreduje između raznih legitimnih interesa kako bi se postigao široki konsenzus o tome što je u najboljem interesu cijele zajednice i kako to postići.

Odluke se donose u skladu s voljom većine, poštujući prava i legitimne interese manjine.

2. načelo – Prijemljivost

Objektivnost, pravila, strukture i procedure prilagođeni su legitimnim očekivanjima i potrebama građana.

Javne usluge se pružaju a zahtjevi i primjedbe rješavaju u razumnom vremenskom periodu.

3. načelo – Produktivnost i učinkovitost

Rezultati udovoljavaju dogovorenim ciljevima.
Raspoloživa sredstva se koriste na najbolji mogući način.

Sustavi upravljanja učinkovitošću omogućuju da se vrednuje i poboljša produktivnost i učinkovitost usluga.

U redovitim intervalima se provode revizije u svrhu ocjenjivanja i poboljšanja izvedbe.

4. načelo – Otvorenost i transparentnost

Odluke se donose i provode u skladu s pravilima i zakonom.
Javnost ima pristup svim informacijama koje nisu povjerljive iz točno definiranih razloga koje propisuje zakon (kao što su zaštita privatnosti ili kako bi se

osigurala regularnost u proceduri nabave).

Informacije o odlukama, provođenju politika i rezultatima stavljaju se na raspolaganje javnosti na način da joj omoguće da učinkovito prati i doprinosi radu lokalnih vlasti.

5. načelo – Pravna država

Lokalne vlasti poštuju zakon i sudske odluke. Zakoni i zakoni se usvajaju u skladu s postupcima koje propisuje zakon te se nepristrano provode.

6. načelo – Etičko ponašanje

Javno dobro nalazi se ispred individualnih interesa.

Postoje učinkovite mjere u svrhu sprječavanja i suprotstavljanja svim oblicima korupcije.

Na sukobe interesa treba upozoriti na vrijeme a osobe umiješane u iste moraju se suzdržati od donošenja relevantnih odluka.

7. načelo – Kompetentnost i sposobnost

Profesionalne vještine onih koji upravljaju nastoje se kontinuirano održavati i unaprijediti kako bi se poboljšao njihov učinak.

Javni službenici se konstantno motiviraju kako bi poboljšali svoj rad.

Stvaraju se i koriste praktične metode i postupci kako bi se vještine pretvorile u sposobnosti i dovele do boljih rezultata.

8. načelo – Inovacija i otvorenost za promjene

Traže se nova i učinkovita rješenja problema te se koriste moderne metode pružanja usluga.

Postoji spremnost da se lansiraju novi programi, da se s istima eksperimentira te da se uči iz tuđih iskustava.

Stvara se klima naklonjena promjeni u svrhu postizanja što boljih rezultata.

9. načelo – Održivost i dugoročna orijentacija

U provođenju sadašnjih politika uzimaju se u obzir potrebe budućih naraštaja.

Konstantno se uzima u obzir održivost zajednice. Svi problemi, bilo oni vezani uz zaštitu okoliša, strukturni, financijski, gospodarski ili socijalni, nastoje se riješiti a ne prebacivati na buduće naraštaje.

Postoji široka i dugoročna perspektiva za budućnost lokalne zajednice te svijest o tome što je potrebno za takav razvoj.

Postoji razumijevanje povijesnih, kulturoloških i socijalnih kompleksnosti na kojima se temelji spomenuta perspektiva.

10. načelo – Kvalitetno financijsko upravljanje

Naplate ne premašuju troškove pruženih usluga te značajno ne reduciraju potražnju, posebno u slučaju važnih javnih usluga.

Kod financijskog upravljanja bitna je razboritost, posebno kod ugovaranja i korištenja kredita, procjeni sredstava, prihoda i rezervi te korištenja izvanrednih prihoda.

Pripremaju se višegodišnji planovi za budžet, uz konzultiranje javnosti. Rizici se procjenjuju te se istima upravlja na odgovarajući način, bilo objavljivanjem konsolidiranih računa bilo, u slučaju javno-privatnog partnerstva, realnom podjelom rizika.

Lokalna vlast sudjeluje u organiziranju među-općinske solidarnosti, poštene podjele tereta i pogodnosti te smanjenju rizika (sustavi izjednačavanja, među-općinska suradnja, izjednačavanje rizika...).

11. načelo – Ljudska prava, kulturna raznolikost i socijalna kohezija

Unutar sfere djelovanja lokalnih vlasti ljudska prava se poštuju, štite i provode, dok se diskriminacija bilo kakve vrste nastoji eliminirati.

Kulturna raznolikost smatra se iznimnom vrijednošću, te se nastoji da te različitosti budu zastupljene u lokalnoj zajednici, da se s istima poistovjećuje te da se ne osjećaju isključenima.

Promiče se socijalna kohezija i integracija zapostavljenih područja.

Nastoji se očuvati pristup osnovnim uslugama, posebno za najugroženije dijelove populacije.

12. načelo – Odgovornost

Svi koji sudjeluju u donošenju odluka, kolektivno i individualno, preuzimaju odgovornost za svoje odluke.

O odlukama se podnose izvještaji, obrazloženja a oni koji ih donose podložni su sankcijama.

Postoje učinkovita pravna sredstva za sankcioniranje lošeg upravljanja kao i postupaka lokalnih vlasti koji krše ljudska prava.